

DEBAT

29% af de piger, der afsluttede deres studentereksamen i 2006, var ikke i gang med en uddannelse i 2009

37% af drengene havde samme skæbne

Kilde: Berlingske

MODERVIKAR. Bedsteforældre har i dag ikke indflydelse eller rettigheder i forhold til deres børnebørn. Det betyder dog ikke, at der ikke er store forventninger til bedsteforældrene, især bedstemødrene, skriver Anne Leonora Blaakilde. Arkivfoto: Thomas Borberg

Bedstemor. Nej, hun er ikke en del af familien

Kernefamilien kan efterhånden antage mange former. Men bedsteforældre og oldeforældre er fortsat ikke en del af den. De må gerne hjælpe til. Men de er ikke en del af den.

ANALYSE

Man flytter hjemmefra og stifter sin egen familie'. Denne helt almindelige danske talemåde kan varieres på et utal af måder. Når man siger sådan, tilslutter man sig sprogligt en dansk familiekultur, som definerer familie i en bestemt form, hvor kun bestemte aldersgrupper hører hjemme. Vi tager (næsten) for givet, at en familie består af to voksne og to børn, og når børnene bliver tilstrækkelig store, vil

ANNE LEONORA BLAAKILDE

de etablere en ny familie, nemlig deres egen.

Rent sprogligt siger vi altså, at ældre forældre, bedsteforældre og oldeforældre egentlig ikke hører med i familien. Kernefamilien rigide form er blevet udfordret af folk, som finder dens rammer for seksualitet og størrelse for snærende, og Danmarks Statistik har derfor udarbejdet 37 nye definitioner – af kernefamilien. Men der er stadig ingen oprør af spore fra de gamle, bedste- og oldeforældrene, som per definition ikke hører med til yngre menneskers egen familie.

OPFATTELSEN af, hvad familie er og betyder, har ændret sig væsentligt. Fra at være et fællesskab for mulig forsørgelse, afhængigt af et geografisk tilhørsforhold, et hus eller en gård, er familien på den ene side blevet til en kernefamilie, som bygger på individualisme, og på den anden side er der sket en øget fokusering på biologisk slægtskab symboliseret ved slægtsfester, slægtsforskning og slægtsnavne.

Ordet familie har med velfærdsstatens indtog udviklet sig til primært at betyde kernefamilie, og det i en sådan grad, at vi ikke har ord for resten af familien; de kan enten være slægt, som er mere distance-

ret, eller beteges ved et præfiks som udvidet familie. I forskning og samfundsforvaltning er de ældre i familien derfor også fraværende, f.eks. på statens hjemmeside, borger.dk, hvor familie afsluttes med skilsmisse.

Dette kan være en kulturhistorisk forklaring på, at bedsteforældre i dag ikke har indflydelse eller rettigheder i forhold til deres børnebørn. Det betyder dog ikke, at der ikke er store familiemæssige forventninger til netop bedsteforældre, og især bedstemødrene.

DER GÅR EN lige linje fra amnestuesnak til bedstemorsnak. Siden oplysningstiden har efterspørgslen på gammel viden ikke været stor, og det kunne være en af grundene til, at bedstemødres liv og erfa-

ringer ikke tidligere har været genstand for dansk forskning, ikke engang kvindeforskning.

Kvindeforskningen har dog peget på den husmorkontrakt, som blev indgået mellem kvinder og nordiske velfærdsstater i løbet af det 20. århundrede, og som har præget både kvinderne, familierne og samfundet dybt. Både politisk, socialt og kulturelt fik kvinder tildelt en funktion i familie og velfærdsstat med særlige forventninger til arbejdsområder i hjemmet og familien. Dette arbejde kunne kaldes familiearbejde, og det var kønnet, men ulønnet, fordi samfundsstrukturen var opbygget på en ideel kernefamilie model i forventningen om en retfærdig forsøger; det mandlige overhoved.

Husmoderen som symbol for kernefa-

milien i det 20. århundrede blev erklæret uddød i 2001 af Danmarks Statistik, men hendes funktion som ulønnet familiearbejder voksede med de ældre husmødre over i bedstemoderen. Figuren har manifesteret sig i den næste generation af bedstemødre, selv om de altid har været på arbejdsmarkedet.

Ikke desto mindre forventes de at stå til rådighed og passe syge børn, når kernefamilien har behov for det. Forventningen til denne rolle afspejles f.eks. i en Interflora-reklame fra marts 2011 med titlen: 'En weekend, hvor mormor tager børnene'.

VELFÆRDSSTATEN i det 21. århundrede ansporer selv til kommunale frivillighedsordninger kaldet bedstemorordninger eller mormorordninger.

Velfærdsstatens tradition for kvinders ulønnede familiearbejde fortsætter her, ikke alene i form af det lavere betalte omsorgsarbejde på arbejdsmarkedet, men også i form af en forventning om gratis eller meget billig arbejdskraft fra bedstemoragtige kvinder. Selv samme velfærdsstat har aldrig lige så ihærdigt kunnet sørge for, at mænd og kvinder har samme vilkår, løn og pension. Eeks. var der i 2008 ifølge SFI et gab i pensionsopsparinger på 37 procent mellem kvinder og mænd.

Forældelsesfaktoren rammer de fleste ældre mennesker inden for forskellige områder. I familien hedder hun Mamma Grande eller Den Store Mor.

Interviewene afspejler en øget negativ omtale af egne mødre i løbet af det 20. århundrede. Den omsorgsfulde ældre mor, Gode Mor, forventes på den ene side som praktisk hjælper, men forkastes på den anden side som forældet og som én, der blander sig.

En mor må i dag aldrig give gode råd, men skal lade den unge mor gøre sig sine egne erfaringer – med hjælp fra offentlige myndigheder og mængder af litteratur. Her indtræder forældelsesfaktoren med stigende frekvens og vil derfor ramme de yngre mødre selv, før de aner det.

DEN ØGEDE individualisme har ifølge visse familieforskere frigjort individer af slægters bånd, men tilsyneladende fik kvinder i familien ikke tiltænkt samme grad af individualisme med forventningen om uselvsk familiearbejde. Bedstemor ligger stadig under for dette.

analyse@pol.dk

Anne Leonora Blaakilde, postdoc, Saxo-instituttet, afdeling for etnologi, Københavns Universitet.

... Nu skal Danmark være 'open for business'

den nødvendige finansieringskilde – den private sektor. For ellers tørrer også den offentlige sektor ud.

SUNDHEDSTILSTANDEN på de offentlige budgetter har været diskuteret heftigt op til udskrivelsen af valget; mest kendt i form af planer for budgetbalance i 2020. Men netop dette mål har skygget for den reelle udfordring:

Det offentlige budget hænger ikke sammen. Udgifterne vil i de næste mange år – undtaget i netop 2020 – være større end indtægterne, og dermed fortsætter gældsætningen.

Gennem årtier har vi haft stigende offentlige udgifter – både til offentligt forbrug, offentlige investeringer og til indkomstoverførsler. Det har der ikke umiddelbart været de store problemer i, for indtægterne er fulgt med gennem en stigende aktivitet i den private sektor. Men den automatik er nu brudt, for aktiviteten i den private sektor kommer ikke bare op igen af sig selv. Der har gennem årene ikke været ægte vilje – og mod – til at foretage reelle prioriteringer. Befolkningens pres for stadig mere offentlig service er i stor udstrækning blevet imødekommet. I hvert fald er der kun sjældent sat spørgsmålstegn ved, om prioriteringen af indsatserne nu også var den rigtige. Heller ikke under valgkampen har vi set mange diskussioner om prioritering af de offentlige udgifter.

● Den tredje ubalance finder vi på arbejdsmarkedet. Her står vi i dag i en situation, som ingen nulevende har oplevet. Antallet af danskere i aldersgruppen

15-64 år falder – vores arbejdsstyrke skrumpes.

Indtil nu er arbejdsstyrken vokset år for år – men vi er i dag i den situation, at der er flere ældre, der forlader arbejdsmarkedet, end unge, der kommer ind.

Denne problemstilling skærpes kun af, at de unge kommer relativt sent ind på arbejdsmarkedet, at de ældre trækker sig relativt tidligt tilbage, og at vi sammenlignet med andre lande præsterer færre arbejdstimer i de år, vi så er på arbejdsmarkedet.

Det er i dette lys, den kommende regering nu skal i gang med at finde løsninger, som kan sikre en holdbar udvikling i det danske samfund. Det er store udfordringer – og de er ikke blevet mindre af, at flere af dem hidtil er blevet skubbet til side, fordi de kan være ubehagelige at blive konfronteret med. Men den indstilling går ikke længere. Opgaven kan ikke løses på et enkelt år.

Men Danmark har brug for, at arbejdet begynder allerede i dag, hvis det skal lykkes inden for en kort årrække. Lad os derfor gøre genskabelsen af de 175.000 private arbejdspladser inden 2020 til en national målsætning, hvoraf halvdelen skal nås i denne valgperiode. Uanset om man er privat eller offentligt ansat; uanset om man er i arbejde eller ikke; uanset om

man i høj eller lav grad trækker på den offentlige service, så er vi alle afhængige af, at vi får genskabt de tabte arbejdspladser.

EN HANDLINGSPLAN for den nationale målsætning bør omfatte mindst tre indsatsområder.

FØRSTE INDSATSOMRÅDE er en genopretning af det danske omkostningsniveau i forhold til udlandet. Også her er der kommet en massiv ubalance grundet to forhold. For det første har lønstignings-takten herhjemme gennem de seneste mange år været væsentligt højere end i de lande tæt på os, som vi konkurrerer med. Og samtidig har vi haft en meget svag udvikling i produktiviteten.

Hertil kommer, at Danmark har verdens højeste skatte- og afgiftstryk. Med andre ord er der for hver eneste dansk arbejdsplads en væsentlig højere skatte- og afgiftsbelastning end på de udenlandske konkurrenters. Det udfordrer os. Sagt ligegyldigt: Vi får ikke genskabt de 175.000 private arbejdspladser, hvis ikke vi får nedbragt det samlede tryk fra skatter og afgifter på de danske arbejdspladser.

Når den kommende regering har taget ansvaret for sin del af denne opgave, har vi naturligvis hos arbejdstager og arbejdsgivere – herunder DI – et ansvar, som vi skal løfte. I første omgang i forbindelse med de kommende overenskomsthøvelinger og efterfølgende på de enkelte virksomheder.

ANDET INDSATSOMRÅDE er at få bragt balance i de offentlige finanser. Vedvarende underskud afskrækker virksomhederne

fra at investere, fordi enhver ved, at underskud ikke kan fortsætte i det uendelige. Derfor lurer der en potentiel fare for, at underskuddet skal dækkes af nye skatte- og afgiftsstigninger.

At genskabe den budgetmæssige balance er ikke nogen let opgave, når skatte- og afgiftsniveauet samtidig skal ned. Derfor er det en bunden opgave for den kommende regering at levere en skarp udgiftsprioritering og udgiftsstyring af den offentlige sektor. Den offentlige sektor skal fylde mindre, men den skal samtidig på flere stræk levere mere – ikke mindst inden for bedre uddannelse, mere erhvervsrettet forskning og en mere effektiv infrastruktur. En styrkelse af disse områder, samtidig med at det samlede budget skal blive mindre, kan kun nås med ambitiøse reformer.

TREDJE INDSATSOMRÅDE har fokus på at styrke virksomhedernes adgang til kvalificeret og produktiv arbejdskraft. Det kræver ambitiøse arbejdsmarkedsreformer. Men gennemførelse af den aftalte tilbagetrækningsreform er ikke tilstrækkeligt til at dække det forventede træk på arbejdsmarkedet senere i dette årti. Vi må sænke skatten på den sidste tjente krone yderligere – både for at kunne tiltrække udenlandske medarbejdere til virksomhederne og for at få de allerede beskæftigede til at tage en ekstra tørb. Og vi må frigøre medarbejdere i den offentlige sektor til den private. Alle instrumenter skal i spil – for som nævnt er målsætningen at genskabe 175.000 private arbejdspladser. Med en ledighed på ca. 160.000 og en erfaring om, at vi allerede ved en le-

dighed i underkanten af 100.000 løber ind i mangel på arbejdskraft på mange områder, er det helt afgørende at kunne øge arbejdsstyrken.

Men udfordringen består også i, at vi får hævet uddannelsesniveaueet i Danmark.

Det høje danske lønniveau indebærer, at vi skal være klogere, mere innovative og omstillingsparate end vores konkurrenter for at gøre os fortjent til den højere løn. Dertil når vi kun, hvis vi formår at opbygge et uddannelsessystem i international topklasse. Der er samtidig et helt generelt behov for, at alle unge danskere får en bedre uddannelse og færdiggør den hurtigere. På begge områder har vi meget at hente i forhold til de lande, vi normalt sammenligner os med.

Så opgaven er klar: Der skal uddannes flere – særligt inden for de områder, hvor der er efterspørgsel fra det private arbejdsmarked. Derfor skal vi have tilpasset vores uddannelsessystem, så det i højere grad sikrer uddannelse af unge mennesker inden for de natur- og samfundsvidenskabelige felter. Det er på de områder,

KRONIKEN I MORGEN

FRANK ESMANN
Et kulbrintemenneskes bekymringer

hvor virksomhederne primært har behov for dem. Og nok så vigtigt: Vi skal hæve kvaliteten i vores uddannelser.

VED AT GÅ ambitiøst til værks på disse indsatsområder – omkostninger, offentlige udgifter og produktiv arbejdskraft – kan Danmark i langt højere grad, end det er tilfældet i dag, være *open for business*. Herved kan vi signalere klart og tydeligt til både danske og udenlandske virksomheder, at Danmark er et attraktivt land at placere nye arbejdspladser og investeringer i.

På vegne af erhvervslivet vil jeg derfor ønske den kommende regering tillykke med valget – og velkommen til virkelighedens udfordringer. Vi ser frem til regeringens arbejdsprogram og dens visioner for Danmark. Og vi forventer, at det indeholder visionen for et Danmark, der er *open for business*.

Hidtil har I været med til at bære ansvaret for at opbygge det velfærdssamfund, som de fleste danskere – med rette – er stolte af. Nu gælder det om at vise, at I også kan bære ansvaret for at forny det.

KARSTEN DYBVAD

www.Har du kommentarer til Kroniken – gå ind på politikken.dk/kroniker